

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 169
סיון תשע"ה

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

שלו, אבל מדובר באדם שלא עסק בעירובין ולא למד את ההלכות, וספק כמה הוא שומר. אבל כעת כבר אנשי הישוב אומרים שיש גם בודק כל שבוע, וא"כ שאל השואל מאותה משפחה, מה עכשיו הבעיה. כאילו מחפשים בעיות.

במקרה הזה, היתה לנו ידיעה שאחד מצוות העירובין נכנס בשבוע קודם לראות שוב מה המצב, ומצא את הטרקטורון בודק, ולמרות זאת המציאות היתה שהיו בכמה מקומות ענפים שנגעו בחוט, והבודק לא טיפל בהם. [נראה שאת ההלכה הזו, לא אמרו לו...]. וא"כ למרות הבדיקה שלו, אין אפשרות לטלטל בישוב.

סיפור זה הוא אחד מתוך עשרות ומאות מקרים שאנשי הישובים עושים עירובים, ואומרים לשוכרים שיש עירוב מהודר ובודק כל שבוע, רק חסר פרט אחד - שהבודק לא יודע מה צריך לבדוק, הוא רק יודע שצריך חוטים, ולא מעבר לכך. ובמצב כזה מעיקר הדין אסור לטלטל, אפילו לילדים, עד שיהיה פיקוח מוסמך. ותקציב לתקן ברמה כשרה.

יש עוד הרבה להאריך בנושא הישובים, וגם השבוע היה לבודק של העירוב סיפור מעניין, ממשכיר שהראה לנו איך שהחרדים שנמצאים אצלו עושים עירוב מהודר למתחם, והוא פסול לגמרי. אבל במוקד העירוב עוסקים בעוד הרבה נושאים מעבר לכך, ונביא גם מהם דברים שניתן ללמוד מהם.

סיוור העירובין המבוקש

בשבוע האחרון נערך סיוור העירובין המבוקש, לאברכים המבקשים לראות במחוש את מלאכת העירוב הנעשית בומנינו, ללמוד את ההלכות, להבין את הסיבה לכל דבר, מתי עושים לחי, ומתי מרחיקים אותו מהקיר. מתי אומרים פי תקרה יורד וסותם, ומתי הרבים שעוברים בפריצה פוסלים או שאינם פוסלים את העומד מרובה שבה. גם הפעם השתתפו עשרות אברכים בסיוור, ולאחר הסיוור הם ציינו את גדול הבהירות שהסיוור נתן להם, ופתח להם מבט חדש ומערך על כל העשייה הגדולה והמורכבת, העומדת מאחורי מפעל זה.

כמו כן גם הפעם הגיעו אברכים לאחר הסיוור לשאול מתי יהיה שוב סיוור מפני שלא יכלו להשתתף. ובעז"ה בחודש הבא יתקיימו סיוורים נוספים. כמו"כ אנו נערכים לקראת עריכת סיוורים בערים נוספות, בירושלים ועוד, ומשקיעים מחשבה רבה כדי שהסיוור יהיה תמציתי ותועלתני במיוחד, לצורך כך נבדקים מקומות שונים, שיתאימו ללימוד מגוון רב של הלכות מענינות. בנוגע לזמני הסיוורים וההרשמה, תבוא בעז"ה הודעה נפרדת בגליונות הבאים.

פעילות רחבה להפצת המשחק החדש

פעילות נוספת בהיקף רחב, היתה בשבוע הזה במוקד העירוב, במכירת המשחק החדש "עירובייה" העוסק בדיני עירוב, בנקודות מכירה הפרוסים בכל רחבי הארץ ע"י מערכת המכירות של "משנת יוסף". כאמור בגליונות קודמים, המשחק הוא כלי עזר עצום להחדרת המודעות של נושא העירוב לכל המשפחה, בין לקטנים ובין לגדולים. למרות שמספר ההלכות שבו אינו גדול, כדי שהוא יהיה משחק מעניין ומאתגר, אבל ההמחשה והמושגים שהוא מכניס, הם מושגים יסודיים ותועלתניים.

בס"ד כמות הרוכשים היתה הרבה מעבר למתוכנן, ובשלב כלשהו נעצרה האפשרות להזמין, והיה צריך להוסיף ולספק כמות נוספת של משחקים, תוך כדי שהמערכת היתה פתוחה להזמנות. עם זאת אנו מתנצלים למי שהתקשר בשעות שבו המוצר אול מן המלאי ולא היה ניתן להזמין.

אנו מודים לקב"ה על ההיענות של הציבור, החפץ ללמוד לעשות ולקיים דיני עירוב כהלכה, ומשקיע באמצעים המשמשים למטרה זו. כה יתן ה' וכה יוסיף.

החשיבות לעורר על הטלטול בחצרות הצימרים

בגליון הקודם עסקנו הרבה במקרים שאנשים נקלעו להם במקומות נופש, ויש הרבה מה להוסיף בענינים אלו. העורך של הגליון היה סבור לעבור לנושא אחר מתוך הפעילות המגוננת של מוקד העירוב, אבל היו כמה שעודדו את ההתמקדות בנושא האירוח בישובים, כי המכשול בזה מצוי מאוד.

אחד מהם היה אחראי על אחד מהעירובים העירוניים במרכז הארץ, וסיפר שהוא מכיר מקרוב את המצב הירוד של הישובים, וכשהוא נסע לשבת לישוב מסוים, הוא אמר לאשתו שלא תטלטל בישוב. במשך

המכשול מצוי בטלטול בחצרות הצימרים

השבת היא רצתה לצאת עם סידור למרפסת להתפלל מול הנוף מפלאי הבריאה, אבל הוא אמר לה שגם למרפסת אסור להוציא, כי המרפסת שבקרקע אינה מוקפת בגדרות, בגובה מטר. וזה הוא אומר גם לנו להסביר לאנשים, שאם אין עירוב שאפשר לסמוך עליו, לא שמים לב עד כמה זה אסור. כל יציאה בתוך המתחם היא איסור הוצאה וטלטול. ברוב הצימרים חצי מהשהיה במקום היה בשימוש בחצר, וברוב הצימרים אין היקף מושלם כהלכה. זאת אומרת שהשימוש הרגיל מוגבל מאוד.

אם יש רב, יש עירוב?

יש אנשים שחושבים שמדובר בענין של חומרה שלא לטלטל בישובים, כי מסתמא לכל ישוב יש רב, ואם יש רב יש עירוב מהודר. בפרט אם המשכיר אומר שהעירוב מסודר ומהודר, [למרות שלפעמים הוא בעצמו אינו נזהר מטלטול האסור]. זה נראה חשבון פשוט שאם יש רב יש עירוב, אבל בשטח הוא אינו נכון בכלל. המציאות היא שהרבנים בישובים מתקשים להשיג תקציב לדברים הכרחיים, ובפרט להתקנת עירוב שרורך בהוצאה של עשרות אלפי שקלים, ובנוסף לתחזוקה שוטפת שגם היא מגיעה ליותר מעשרות אלפי שקלים בשנה.

באחד הישובים באזור בית שמש, היתה תקופה של כמה שנים שלא היה עירוב כלל, ובשנה הזו השקיעו קרוב לחמישים אלף שקלים כדי לעשות עירוב מסודר. אחד מהפעילים ביותר שקידם את הענין, היה אחד מבני הישוב שיש לו צימרים להשכרה, והוא ראה שחלק מהשוכרים נמנעים בגלל שאין עירוב לישוב, והוא אמר לנו במפורש שכל מה שהוא רוצה שיהיה עירוב, זה בשביל שיגידו לשוכרים שיש עירוב. כיום שיש האחרון התשקרה משפחה ששכרה את הצימר אצל אותו אדם, אבל היינו מוכרחים לומר להם שלא לסמוך על העירוב. ומדוע?

עירוב שלא נבדק באותו שבוע, ע"י בודק מוסמך

לאחר התקנת העירוב בישוב, צריך להעמיד בודק שיבדוק כל שבוע ויתקן את מה שנהרס. עירוב אינו עומד לעולם, אלא כמו כל דבר הפרוס על שטח של כמה קילומטרים, יש בו נזקים. בפרט שהוא עשוי מחוטים דקים, ועמודים בשטח פתוח. אבל הישוב לא נתן תקציב להעמיד בודק, כי מבחינתו אם עשו טוב, כבר אפשר לומר שיש עירוב. לאחר שבועיים נכנס אחד העובדים שהיה בהתקנת העירוב, לראות האם העירוב עומד כהלכתו, כי היה לו צער גדול מכך שעשו עירוב ולא בודקים אותו כהלכה, וסומכים עליו שלא כהלכה. אבל הוא אמר לעצמו אולי בכל זאת כשעושים טוב, זה נשאר טוב. הוא נסע לאורך עמודי העירוב החדשים, ותוך כמה דקות הגיע לאחד החוטים שנפל עליו ענף גדול וקרע את החוט. זאת אומרת שהעירוב פסול לחלוטין. העובר ניסה לקשור את החוט, אבל הענף היה כ"כ גדול שלא היה שייך להעביר חוט בצורה ישרה בלי שיתקע בענפים. אבל הוא הרגיש שייכות לעירוב למרות שזה לא באחריותו, והוא עבד לגזום את הענפים והעמיד את החוט כהלכה. כשיצא משם הוא פנה למוקד העירוב שג"כ היה מעורב באותו סיפור של הישוב, וסיפר בהתלהבות איך זה לימד אותו את הדין היסודי והברור "עירוב שלא נבדק באותו שבוע - לא שייך לטלטל בו כלל מעיקר הדין". הוראה זו היא הוראה ברורה ומציאותית, גם במקרה שעשו את העירוב רק לפני שלש שבועות, אין בזה שום הוכחה שהעירוב כשר. יש כ"כ הרבה דברים שיכולים לפסול את העירוב, וחיובים שיהיה בודק מוסמך שבודק כל שבוע כהלכה.

לאחר מכן, הישוב עדיין לא נתן תקציב לבדיקה, אבל מישהו מהישוב התנדב לעשות סיבוב עם טרקטורון ולבדוק את העירוב. איננו יודעים מי הוא, ומה דריעות

ניתן לרכוש את המשחק, בנקודות המכירה המרכזיות בכמה ערים.

בבני ברק - רח' אור החיים 23 ק"ב 03-6195849

במודיעין עילית - רח' אור החיים 14 ק"ג 08-9798930

בירושלים - רח' זכרון יעקב 5ב' 052-7148468

לנקודות נוספות נא להתקשר למוקד 054-8483320

חשיבות עשיית עירוב נפרד למתחם הישיבה

מתוך השאלות שהגיעו למוקד העירוב בשבועות אלו, היו שתי ישיבות שהתעוררו להם שאלות בכשרות המחיצות המקיפות את מתחם הישיבה. יש לציין שהענין

שהשער עומד, אין מחיצה סגורה אלא כולו פתח, אין בזה דין של עומד מרובה על הפרוץ, כי בקטע הזה אין רוב מחיצה, אלא כולו פתח שאין בו צורת הפתח. וכל פירצה שאין בה עומד מרובה, אפילו היא פחותה מ'אמות, הרי היא אוסרת את כל המקום (כמבואר בשו"ע סי' שס"ב ס"ט, שפתח פחות מ'אמות צריך עומד מרובה).

אמנם יש לציין שבחזו"א מבואר שניתן לומר דין עומד מרובה לקטע המזרחי שבאמצע הצפון הנ"ל, ע"י שאר כותל מזרח שנמצא רחוק ממנו. אבל צריך לזה כמה תנאים, כגון שהכתלים הצפונים יהיו חופפים, שהעומד מרובה יפגוש בהמשך הכותל הצפוני, ולא יהיה פירצה בקרן זווית. כמו כן צריך שהכותל המזרחי הרחוק, יהיה בזווית שתואמת את העומד מרובה לפירצה. וכן צריך להתחשב גם בכותל הדרומי שיוצר את הצורה הכללית. אנו מקצרים בזה, מקוצר הגליון, וע"ז באמת נאמר שצריך להיות מומחה לדון דינים אלו. ולכן במסגרת זו, אין לנו אלא להבין ולפעול על פי הדינים היסודיים, שהעומד מרובה יכול להועיל, רק כאשר באותה זווית יש מחיצה כשיעור הפירצה, באופן שאם נמשיך את המחיצה בקו ישר לפי מה שהיא, נפגוש במחיצה שכנגדה, ולא יהיה קרן זווית. [וגם בזה צריך לזכור כמה דינים של סילוק מחיצות, ודיני אתי אוריא וכו', המבוארים בגליונות הקודמים].

שני פתרונות להכשיר כאשר המשקוף מהצד

נחזור לכאר מה הפתרון להכשיר את צורת הפתח הנ"ל, לאחר שבארנו שהשינוי בצורת היבט המשקוף, גורמת לפסול את כל היקף החצר. והנה היו מקרים שאנשים שהיתה להם בעיה כזו, רצו להוסיף עוד משקוף שיהיה מלמעלה מעל שני העמודים, בלי להוריד את המשקוף הקיים, ובאו בשאלה האם ניתן להחשיב את המשקוף הנוסף מלמעלה למשקוף. לשאלה זו לא מצאנו מקור מפורש בפוסקים, ומעשה שהיה שנחלקו בו שני ת"ח מתלמידי החזו"א, הגר"י ברטלר והגר"י בוואר שליט"א. ויסוד השאלה האם המשקוף התחתון מסיים את מקום הפתח [למרות שאין לו דין משקוף לדין צורת הפתח], הפתח וממילא המשקוף הנוסף מלמעלה, אינו נחשב המשקוף של הפתח, אלא חיבור בעלמא שנמצא מעל העמודים.

הפתרון השני למקרים אלו, שמוקד העירוב הציע להם, ואף עשה להם את התיקון באחד השבועות ביום שישי, להשתמש במשקוף הקיים בלי העמודים שלו, אלא להוסיף עוד ברזל (פרופיל) בתוך חלל הפתח מתחת המשקוף כעין שני עמודים קטנים, ויהיה לברזל הנוסף גובה י' טפחים כשיעור עמוד של צוה"פ, וממילא הברזל הנוסף שהוא נמצא מתחת המשקוף, הוא העמוד האמיתי לדין צורת הפתח, והמשקוף מכונן מעליו. במצב כזה לא צריך לחי רחב, כיון שהמטרה בלחי רחב הוא מחמת חיש נדנדו החוט, משא"כ כאן שיש משקוף מברזל יציב וחזק, ניתן לעשות עמוד מברזל שאינו רחב.

בד שנוטף את העמוד

והנה כעת לרגל השיפוצים, הרסו את הגדר, והקיפו מחדש ע"י בד רחוק (ברזנט), וקשרו אותו לעמוד של השער באופן שהוא עוטף את העמוד. הבודק שהגיע למקום, הסביר שיש לדון בזה מצד שני דברים. א. משום שהבד עוטף את העמוד וכולל אותו כביכול בתוך המחיצה. ב. ההיתר של העמוד הוא מכח הברזל הנוסף שאינו מגיע עד המשקוף, אלא גבהו י' טפחים וע"י דין גוד אסיק נחשב שהוא מגיע עד המשקוף. ולפ"ז כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ב) שאם יש גג המפסיק בין הלחי לחוט, הוא פוסל את החיבור בין הלחי לעמוד. וה"ה כאן שהבד שמנסה על הברזל שהוא כעין לחי, פוסל את החיבור שלו למשקוף. והנה יש לדון כלפי שני הדברים, שאם הבד בולט בצורה

צוה"פ מולחמת מוגד, וחוסיו עמודים קטנים בתוך חלל הפתח

ובזווית מסוימת, זה יהיה כשר מדין שהבד הוא הלחי. אבל יש לזה כמה וכמה תנאים הלכתיים, ולכן צריך להימנע ממצב כזה. והבודק הורה להם למשוך את הבד באופן שלא יעטוף את העמוד, ואז יהיה כשר לכתחלה. [מלבד זה בעיני מחיצת הבד, כדי שתחשב מחיצה שעומדת ברוח, צריך למתוח ולהוסיף דברים באמצע, כדי שלא יהיה נדנדו ברוח, גם באופן שהבד לא יפול כפי דעת המשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק מ"ח) ועוד פוסקים, שגם נדנדו שאינו מוריד את מעלה את המחיצה, פוסל אותה].

חשיבות איסור יציאה מהתחום, במגילת רות

"ותאמר רות, אל תפגעי בי לעובד לשוב מאחרק, כי אל אשר תלכי אלך" (רות א, טז). כותב רש"י, מכאן אמרו רבותינו (יבמות דף מ"ז) גר שבא להתגייר, מודיעים לו מקצת עונשיו, שמתוך הדברים של רות אתה למד, שאמרה לה נעמי, "אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת", ואמרה לה "באשר תלכי אלך".

הנה הדבר הראשון שנעמי אמרה לרות כשבאה להתגייר, שאסור לצאת מחוץ לתחום. רואים מכאן את גודל החיוב המוטל עלינו, מצד אחד זה דבר שדורש מהאדם להישמר מאוד, ומצד שני הנשמר בזה, מקיים את אחד הדברים הנעלים והמיוחדים שאותו ראתה נעמי לומר כדבר ראשון, וכפי שנקבע לדורות בפוסקים של מגילת רות.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיעה בהפצת הגליון:

להקיף את מתחם הישיבה כדין בפני עצמו, הוא דבר חשוב מאוד. לא רק במקומות שהעירוב אותם אינו מתפקד כראוי, אלא גם כאשר יש מסביבם עירוב שמונתי כראוי, עדיין בכל עירוב יש דברים שצריך להקל בהם. כגון בדין הרחובות בזמנינו שהם רחבים ט"ז אמה, שיש בהם שיעור של רשות הרבים, ולא מועיל להם עירוב של צורת הפתח [עמודים וחוטאים], אלא רק אם יעשו שערים הננעלים בלילה, [או שערים שסגורים במשך כל השבת, מדין מחיצה]. אלא שנסמכים על השיטות שצריך שיעברו בהם שישים ריבוא, וכאשר אין שישים ריבוא הרחובות אינם נחשבים רה"ר. וכידוע כתב המשנ"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג, סי' שס"ד ס"ק ח) שנחלקו בזה גדולי הראשונים, ודעת השו"ע לאסור את הרחובות גם כשאין בהם שישים ריבוא, שהם רשות הרבים. וברוב העירובים שבזמנינו שלא עושים שערים, מסתמכים על שיטת רש"י וסיעתו, שהיא דעה שניה בשו"ע, והמשנ"ב כותב על כך, שאין למחות ביד העולם שנהגו להקל, שכמה מגדולי האחרונים סמכו ע"ז, ובעל נפש יחמיר לעצמו, כי יש בזה גררא דחיוב חטאת. לכן למרות שהעירוב נעשה כדון, כיון שבדבר הזה מותר מעיקר הדין להקל אחרי שפסקו גדולי האחרונים להקל, בכל זאת יש סיבה נכונה שלא לטלטל בו, ורבים נמנעים משום כך לטלטל גם בעירובים הטובים. כמו כן יש עוד נושאים שקשה לקיים בעירוב שכולל שכונה שלימה, כגון בנושא השכירות מגוי ומומר, שכיום מצויים הרבה עובדים ורים ששוכרים חדרים של מחסן וגרים בהם, ואפילו השכנים אינם יודעים על כך, ק"ו שהאחראי אינו יכול לדעת מה קורה בשכונה שלימה. אמנם יש בענין זה הרבה פרטים הלכתיים, ולא בכל מצב הם אוסרים, אך ודאי שיש הרבה מצבים שבהם העובדים הזרים אוסרים, וצריך לרדוף פיקוח על הנושא, כל מקום לפי ענינו.

מחמת הדברים אלו וכיוצא באלו, ראוי ונכון ליישבות לסגור את מתחם הישיבה כדון, כדי שבני הישיבה שמטלטלים סביב ביהמ"ד וחדר האוכל והפיניקה, ספרים, חליפות ומאכלים וכיו"ב, לא יאלצו לסמוך על כל העירוב של השכונה, אלא יהיה להם עירוב מהודר לחצר הישיבה, סגור במחיצות ללא חיש.

צוה"פ שהמשקוף מולחם מן הצד

באחת הישיבות הנ"ל נהרסו המחיצות בעקבות השיפוצים, והיה זמן מה שלא היה עירוב מהודר לחצר, זאת אומרת שהמקפידים שלא לטלטל בשכונה, לא היו יכולים לקחת ספרים דרך החצר, אלא רק דרך הפרוזדורים שבתוך הבנין. וכן ללבוש את הכובע והחליפה לפני שיוצאים מהפרוזדור. ומיד עם סיום עיקר השיפוץ, סגרו שוב את הגדרות, כדי להתיי את החצר כהלכה, ובנו של רה"י קרא לבודק של מוקד העירוב, שיאשר את כשרות כל המחיצות שנעשו כהלכה.

באחד מהפתחים של החצר היה שער עם כעין משקוף, אבל בהתבוננות הלכתית מבחינים שאין לו דין של צורת הפתח. בשער הזה היו שני עמודים, והמשקוף מחובר בין שני העמודים, ולא מעליהם. במצב כזה כותב השו"ע (סי' שס"ב ס"א) אם חיבר הקנה העליון לשני הקנים או לאחד מהן מן הצד, לא מהני. וגם במקרה שמדובר בברזלים שמולחמים יחד, הוראת הפוסקים שאינם נחשבים כאחד ממש, באופן שניכר שחיברו אותם מן הצד. לכן בשער זה שניכר שהמשקוף הוא מן הצד של העמודים [ביניהם], בפרט שהעמודים ממושיכים כלפי מעלה, הרי זה צורת הפתח פסולה. דבר זה מן הסתם לא שמים לב לכך, ואף כאן קבעו בו מוזהר, אבל לפי האמור אין לזה דין צורת הפתח כלל, ומקום הפתח מוזהר פירצה לכשרות העירוב של החצר. [אמנם לגבי מוזהר, י"א לעשות מוזהר גם בצוה"פ מן הצד].

בבדיקת העירוב אנו נתקלים במקרים רבים שאנשים אינם שמים לב אפילו לדברים הפוסלים מן הדין, כגון במקרה זה, מה כבר יכול להיות בעיה בשער עם שני עמודי ברזל ומשקוף, ואפילו מוזהר קבעו בו. אבל מבטב הלכתי אין לו דין צורת הפתח.

עומד מרובה רק לאותו רוח באותה זווית

קוראי הגליון שלמדו כבר מושגים בעירובין, ודאי ישאלו מה הבעיה, שאין בשער הזה דין צורת הפתח, הרי זו פירצה קטנה, והעומד מרובה על הפרוץ, וכפי שלמדנו בגליון הקודם אפשר לומר "עומד מרובה" עד י' אמות, שהם 4.80 לשיעור הגר"י, כ- 5.70 לשיעור חזו"א, והשער הזה שרחבו כסה"כ מטר אחד, אין צריך שיהיה בו צורת הפתח, כיון שהעומד מרובה ממנו.

בשביל להבין את התשובה לכך, נרחיב מעט ונסביר דבר נוסף בהמחשת דיני עומד מרובה, אבל לפני נקדים, שדיני עומד מרובה מורכבים מאוד. פעמים רבות אנשים שלא שימשו כל צרכם בנושא זה, אינם שמים לב לדברים נוספים המשנים את הדין. באחת ההזדמנויות שדנו לפני הגר"י אלישיב זצ"ל בדיני עומד מרובה, הוא התבטא שרק יחידים בדור יודעים לחשב נכון את כל הפרטים, ומשום כך הוא הורה לא להסתמך למעשה על עומד מרובה, אלא לעשות כשאפשר צורת הפתח דוקא. ולכן כל מה שנכתוב כאן הוא רק בשביל ללמוד עוד דינים בדיני עומד מרובה, אבל בשביל להורות למעשה, צריכים ללמוד עוד דברים רבים.

והנה בדין עומד מרובה, כתב המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק מ"ה) שמחשבים כל רוח בפני עצמה, ולא לפי כל היקף בשה"כ. כמו כן לא כל צד צפון נחשב כאחד, אלא אם הקיר או הגדר משנה זווית באמצע, דנים כל זווית בפני עצמה. לפיכך במצב שהקיר הצפוני מסתובב למזרח ושוב לצפון [כעין צורת האות ל], ויש פירצה בקטע האמצעי שהוא פונה למזרח, צריך לחשב עומד מרובה בחלק האמצעי בפני עצמו, כי רק הוא המחיצה של מזרח במקום הזה, ואילו המשך הגדר שלפניו ולאחריו, הם שייכים לצפון. לפ"ז בחצר הנ"ל, כיון שהשער היה בזווית אחרת משאר הגדר שלפניו ולאחריו, ובזווית

